

к. е. н. Губін К. Г.,
НУ «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»,
кафедра економічної теорії

ЗБІЛЬШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИЛИ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ТИПИ

Ринкова трансформація української економіки супроводжувалася руйнуванням системи соціального захисту радянського типу. Проте, подібна до країн з розвиненими ринковими інституціями система соціального захисту не була сформована. Натомість виник помітний дисбаланс соціально-економічних сил найманих працівників та працедавців, який нагадує систему «дикого капіталізму». До того ж, в Україні нерідко має місце неформальна взаємодія бізнесу та влади, яка додатково посилює позиції працедавців.

Збільшення соціально-економічної сили найманих працівників необхідне тому, що, за українських реалій, воно є найбільш дієвою засадою покращення соціально-економічних умов праці, зокрема зарплатні, соціальних гарантій, організації робочих місць, тривалості робочого дня і тижня тощо. Розглянемо основні типи збільшення соціально-економічної сили.

Індивідуальне – збільшення соціально-економічної сили окремих найманих працівників; колективне – збільшення соціально-економічної сили найманих працівників за рахунок їх об'єднання. Індивідуальне збільшення, відповідно до світового досвіду боротьби мас за свої права та українських реалій, переважно є похідним від колективного. Тому головну увагу слід приділяти саме розвитку різних форм поєднання рядових українців заради посилення їх можливостей впливати на соціально-економічні та політичні процеси в країні. Поєднавшись, люди зможуть внести зміни у механізми функціонування господарської системи, аби забезпечити збільшення соціально-економічної та політичної ваги кожного окремого громадянина. Таким чином, колективне примноження соціально-економічної сили найманих працівників з часом може призвести до її індивідуального збільшення.

Збільшення соціально-економічної сили найманих працівників може відбуватися як «з гори», так і «з низу». В першому випадку воно засноване на діяльності державних органів чи відомих політиків та політичних партій, в другому – на діяльності рядових громадян чи політиків-початківців. Задля колективного збільшення соціально-економічної сили найманих працівників «з низу» в Україні слід розвивати традиції вільного асоціювання.

Необхідно також розрізняти ситуаційне та інституціонально закріплене збільшення соціально-економічної сили. Перше засновано на тимчасових факторах впливу (тиск громадської думки, акція протесту, страйк тощо), друге – на закріплених в моралі, етиці, нормативно-правій базі чи угодах соціально-економічних прав та гарантіях, а також на функціонуванні спеціальних процедур та організацій, які захищають інтереси найманих працівників. Інституціонально закріплене збільшення соціально-економічної сили є пріоритетним, бо має більш стабільний та постійний характер, ніж ситуаційне.

Збільшення соціально-економічної сили може бути стрибкоподібне та поступове. Перше зазвичай пов'язане з виникненням якоїсь кризової ситуації, яка примушує найманих працівників об'єднуватися та підійматися на боротьбу. Таке відбувається переважно тоді, коли під загрозою корінні інтереси особистості, коли необхідно вирішувати вкрай важливі питання, нерідко пов'язані із задоволенням базових потреб людей.

Поступове збільшення соціально-економічної сили найманих працівників відбувається без соціальних потрясінь, без гострих форм прояву протиріч між працею та капіталом і тому є більш вигідним суспільству, проте іноді єдиним способом збільшення соціально-економічної сили є стрибкоподібний.

Важливим завданням держави в контексті збільшення соціально-економічної сили найманих працівників в Україні є створення процедур, механізмів, інститутів, здатних забезпечити поступове збільшення соціально-економічної сили найманих працівників, аби уникнути гострих конфліктів та знизити соціальну напруженість.